

1

תקן בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה ששה ע"י שלמה שנאמר
איתי מלבנון כלה. לבבתני אחותי כלה, מה יפן
דודיק אחותי כלה, נופת השופנה שפתותיך כלה, גן נעול אחותי
כלה, באיתי לגני אחותי כלה, ושלושה על ידי ישעיה ונתקשרים
ככלה, וככלה הערה כלילה, והרין ומושוש חתן על כלה, ואחת ע"י
ירמיה והתשכח בתולה עריה כלה קשוריה, וכנגדם לבש הקב"ה
עשרה לבושים. הלבוש הראשון שלבש ביום בריאתו של עולם של
הוד והדר שנאמר ה' הוד והדר לבשת. הלבוש השני שלבש הקב"ה
ליפרע מאנשי דור המבול של גאות שנאמר ה' ה' מלך גאות לבש.
הלבוש השלישי שלבש הקב"ה ליתן תורה לישראל של עון שנאמר
ה' ה' עון התאור. הלבוש הרביעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות
בבל של שלג שנאמר ה' ה' הלבושיה כחלג חיוור. הלבוש החמישי שלבש
ליפרע ממלכות מדי של נקמה שנאמר ה' ה' הלבוש בגדי נקם תלבושת
ויעמ כמעיל קנאה הרי חרי, והלבוש השביעי שלבש ליפרע ממלכות יון
של צדקה היה שנאמר ה' ה' הלבוש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו הרי
תרי הלבוש התשיעי שלבש הקב"ה ליפרע ממלכות רביעית היא אדום
שנאמר קמדוע אדום ללבושך. הלבוש העשירי שלבש הקב"ה ליפרע
מגוג ומגוג הוא הרור שנאמר ה' ה' הלבוש הרור בלבשו, אמרה כנסת
ישראל לפני הקב"ה רבש"ע מכל לבושים שלבשת אין לך נאה כזה
שנאמר זה הרור בלבשו:

ת"ר
הנה חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו
מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון
הסמוכה לדירה ובשעת הסכנה מניחה על
שלחנו ודיו

גמ' אמת (כאן)

2

מצוה להניחה על

פתח ביתו מבחוץ. ומיירי לליכא
חלר חלל בית עומד סמוך לרה"ר
חבל חס יש חלר לפני הבית מנוה
להניח על פתח חלר לחור לקמן
*חלר שיש לה ב' פתחים לריכה ב' ע'
נרות וחמרי' נמי נר שיש לה שני ע'
פיות עולה לשני בני אדם משמע
לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי
בתיהם היה לזה מיומין ולזה משמאל
חבל אי ויניחים על פתח החלר אחי
ספיר:

גמ' אמת

3

יב ימצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד
מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף
בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו. אפילו
אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו
ולוקח שמן ונרות ומדליק:

במקום כזה
האמת הנכונה

4

ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את חלון ו
התבה אשר עשה: וישלח את הערב ויצא ושוב עדיקשת ז
המים מעל הארץ: וישלח את היונה מאתו לקרוא הקלו המים ח
מעל פני האדמה: ולא מצאה היונה מנוח לקף רגלה ותשב אליו ט
אל התבה כירמים על פני כלי הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אותה י
אליו אלי התבה: ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויקף שלח את י
היונה מן התבה: ותבא אליו היונה לעת ארבע ויהי עליה צוף טרף י
בפינה וידע נח כיקלו המים מעל הארץ: ויחל עוד שבעת ימים י
אחרים וישלח את היונה וקא יספה שוב אליו עוד:

במקום זה

5

אמר ר' פנחס רצה הקב"ה לנסות את ישראל ושלחם לבלב,
שנאמר: "וישלח את היונה מאתו" — זו כנסת ישראל. ראה מה
כתיב בה: "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה" — שהכביד עולה
מלך בבל ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה, ומשום כובד עול
"ותשב אל התיבה" וחזרה בתשובה וקבלה. חטאה כנסת ישראל
כבתחילה ומוסיף להגלותה, שנאמר: "ויוסף שלח את היונה מאתו"
— בגלות אחרת של יוון, דא"ר: גלות יוון אחשיר פניהו דישראל כשולי
קדירה. ומרוב צערה ודחוקה מה כתיב? "ותבא אליו היונה לעת ערב
והנה עלה זית טרף בפינה" — לולא שהעיר הקב"ה רוח הכהנים,
שיהיו מדליקין נרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת יהודא מן העולם,
ובכל פעם שבה בתשובה ונתקבלה.

במקום זה

6

א"ר פנחס חזין מן גלותא רביעאה
דעדיין לא שבה וחבל תלוי בתשובה ויחל עוד שבעת
ימים אחרים בר מן קדמאי. וישלח את היונה בגלות
אדום ולא יספה שוב אליו עוד דעד היום לא חזרה
בתשובה ולא העירה רוחה דא"ר פנחס אלמלי חזרה
בתשובה לא נשתיירה בגלות [אלא] יומא חד ז':

במקום זה

תקן בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה ששה ע"י שלמה שנאמר

8

כזה אמר יהוה שמרו משפט אנו
ועשו צדקה כיקרובה ישועתיל לבוא וצדקתי להגלות: אשרי אנוש ב
יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות
כל רע:

במקום זה

9

וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל: וצים מיד פתים
כה וענו אשר וענו עבד וגם הוא עדי אבד: ונקם בלעם וילך וישב
למקומו וגם בלק הלך לדרקו:

במקום זה

10

עדי אופד, כי הכרת
זכרם לגמרי. וזה דבר מפורסם מדברי רבותינו²⁴ כי החיה
הרביעית שראה דניאל היא רומי אשר הגלתנו והיא אשר תאבד
ביד המשיח. ואל תשתומם בזה²⁵ מפני שהמלכות השלישית
היא יוון, כמו שמפורש שם בדניאל²⁶, וכתים הוא מזרע יוון,
שנאמר ובני יוון אלישה ותרשיש כתים ודדנים (בראשית י
ד), כי זה אמת הוא, ורז"ל מודים בו, כמו שאמר²⁷ איטליא
של יוון זה כרך גדול שברומי, והוא ידוע כי שם הארץ
אשר רומי מכללה תקרא בספריהם ובלשונם איטליא. אבל
הענין הוא כמו בכנען, כי היבוסים והאמורים וגרגשי והחוי הם
ובניו והם ואביהם יחשבו כל אחד ואחד לגוי בפני עצמו,
כמו שנאמר החתי והגרגשי והאמורי והכנעני והפרזי והחוי
והיבוסים שבעה גוים רבים ועצומים (דברים ז א), והיה כן
כי בעבור כל אחד מאלה הבנים היה לגוי עצום, ונקראו
הגוים ההם בשם אביהם, ושאר בני כנען אשר לא גברו
כאחיהם נתייחסו אליו, וכן ארץ כנען תתיחס לאב, ופלשתים
וכפתורים בניו לעמים אחרים. וכן במשפחת הנזכרות בפרשת
פנחס למכיר משפחת המכירי, ומכיר הוליד את גלעד, לגלעדי
משפחת הגלעדי (להלן. כו ט), וכן רבים. אף כאן בני יוון
אלישע ותרשיש יתייחסו ליוון והם מלכות שלישית, וכתים
היה לגוי עצום ויתשב מלכות רביעית, והיא שתימשך מלכותה
עד המשיח ותאבד בידו.

במקום זה

11

עגלה משלשת וז רבל שמעמדת שלשה: נ"ג ואויל מרוך ובלשצר.
ועז משלשת וז מדי שמעמדת שלשה. כורש ויריבוש ואחשורוש. ואיל
משלש וז יוון שמעמדת שלשה דאמר ר"א כל הרוחות כבשו ורוח
מורחית לא כבשו. א"ל ר"י והכתוב יראיתי את האיל מנגח וימה
וצפונה ונגבה ועשה כרצונו והגריל הוא דעתיה דר"א דלא אמר מורחה.
וחור וגזל זו מלכות רביעית חור הוא אלא שגזל הוא.

תקן בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה ששה ע"י שלמה שנאמר

12

תקוע מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצוייה בהן

גא עניות (כה)

21

מִיָּדָה בָּא מֵאֲדוּם הַמּוֹץ

בְּגָדִים מִבְּצֻרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ יֵצֵה בְּרַב כְּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה
רַב לְהוֹשִׁיעַ: מְדוּעַ אָדָם לְלִבוֹשׁוֹ וּבְגָדָיו כְּדֶרֶךְ בְּגַת: פּוֹרֵה וְדֶרֶכְתִּי ב
לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אִתִּי וְאֲדַרְכֶּם בְּאִפִּי וְאֲרַמְסֶם בְּחַמְתִּי וְנִי
נִצְחָם עַל-בְּגָדִי וְכָל-מַלְבוּשֵׁי אֲנָאֲלָתִי: כִּי יוֹם נִקֵּם בְּלִבִּי וּשְׁנַת
גְּאוּלִּי בָּאָה:

ישעיהו 20

13

הרואה שמן זית בתלום יצפה למאור תורה

גא ינבני (25)

14

ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך
אל יחסר אלו תפילין:

22

גא ענת קנא

15

תקן אני (לג) מדבר בצדקה. יזה שאמר הכתוב ל"בעת ההיא

יעמוד מיכאל, לעתיד לבא באים שרים ומקטרגים על ישראל
ואומרים לפני הקב"ה רבונו של עולם וכי יש לפניך משוא פנים אם
אלו עיבדי עו"א אף אלו עיבדי עו"א אם אלו מגלי עריות אף אלו
מגלי עריות אם אלו שופכי דמים אף אלו שופכי דמים כפני מה הללו
יורדין לגיהנם והללו אין יורדים, באותה שעה מיכאל סניגורן של
ישראל משתתק שנאמר בעת ההיא יעמוד מיכאל העומד על בני עמך
שהוא עומד ללמד סניגוריא על ישראל והוא משתתק ואין יעמוד אלא
שתיקה שנאמר ליעמדו ולא ענו עוד, ובין שהוא משתתק אומר
הקב"ה מיכאל נשתתק ואין אתה מלמד סניגוריא על בני חייך שאני
מלמד ומדבר עליהם בצדקה ומושיעין שנאמר אני מדבר בצדקה רב
להושיע, ובאי זו צדקה רבי פנחס ור"י ור"א היא בצדקה שעשיתם
עמי שקבלתם את התורה שאלמלא כן היכן היתה מלכותי

תקן עמנו (25)

יא בְּרַךְ יְהוָה חִילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מְחִץ מִתְּנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאֵיו מִן
יְקוּמוּן:

פסג וזאת תזכור

16

(יא) מחץ מתנים קמיו, דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו
להלחם עם היוונים³⁵ והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים³⁶,
י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר: ברך
ה' חילו ופעל ידיו תרצה. ומשנאיו מן יקומו, מחץ קמיו
ומשנאיו מהיות להם תקומה.

ש"י קמ

17

אמר אבוי
*נקמינן אין עני אלא ברעה במערבא אמרי
דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה
דא קני מה חסר דא לא קני מה קני

גא נכביס (מאי)

18

בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא
משה אמר °האל הגדול הגבור והגורא אתא ירמיה ואמר נכרים * מקרקרין ינניס
בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים
בכניו איה גבורותיו לא אמר גבור אתא אינהו ואמרו אדרבה זו היא
(1) גבורת גבורתו שכובש את [נ] *יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן
נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאר אומה אדת יכולה להתקיים
בין האומות

גא יומא (20)

19

דבר אחר מה השמן הזה חיים לעולם
אף דברי תורה חיים לעולם, מה השמן הזה אורה
לעולם אף דברי תורה אורה לעולם. דבר אחר מה
השמן הזה אין יכול להתערב במשקין אחרים אף
ישראל אין יכולין להתערב באומות העולם, מנין,
שנאמר (ויקרא כ') ואבדיל אתכם מן העמים להיות
לי

אכרס ככה צרכי 3

20

והתניא בעשרים וחמשה [בשבת] יום הר גרוזים [הוא]
דלא למספר יום שבקשו כותיים את בית אלהינו מאלכסנדרוס מקדון
להחריבו *ונתנו להם באו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי
כהונה ונתעטף בכגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידהו
וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד
השחר כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו אמרו לו יהודים שמרדו
בך כיון שהגיע לאנטיפטרוס זרחה חמה ופגעו זה בזה כיון שראה לשמעון
הצדיק ירד ממרכבתו והשתדוה לפניו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתדוה
ליתורי וה אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי אמר
להם למה באתם אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא
תחרב יתעון עובדי כוכבים להחריבו אמר להם מי הללו אמרו לו כותיים הללו
שעומדים לפניך אמר להם הרי הם מסורין בידיכם מיד נקבום בעקביהם
ותלאום בונבי סוסיהם והיו מגרדין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו
להר גרוזים כיון שהגיעו להר גרוזים הרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו
לעשות לבית אלהינו ואותו היום עשאוהו יו"ט

גא יומא (20)